

CLIENTELISMUL POLITIC ÎN MOLDOVA

STUDIU DE CAZ: PROGRAMUL DRUMURI BUNE
PENTRU MOLDOVA

PARTEA I. DRUMURI BUNE PENTRU MOLDOVA – ANALIZA OPORTUNITĂȚII ȘI EFICIENȚEI PROIECTULUI

Autor: Oleg Tofilat, Watchdog

PARTEA A II A. ELEMENTE DE CLIENTELISM POLITIC ÎN PROGRAMUL "DRUMURI BUNE PENTRU MOLDOVA"

Autor: Valeriu Pașa, Watchdog

Foto copertă: Shane Rounce / Unsplash

Proiect implementat de Expert Forum și finanțat de Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est al Fundației Konrad Adenauer.
www.kas.de/rlepsee

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorilor și nu reprezintă neapărat puncte de vedere ale Fundației Konrad Adenauer, Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est.

PARTEA I

Infrastructura drumurilor: cadrul normativ și strategiile naționale	4
Implementarea strategiilor de infrastructură rutieră	8
Planificare și definire a priorităților	8
Finanțare externă	8
Finanțare internă (Fondul Rutier).....	8
Executarea lucrărilor de construcție și reabilitare a drumurilor	10
“Drumuri bune pentru Moldova” – designul de program	11
Concluzii: nocivitatea Programului Drumuri bune pentru Moldova	12

PARTEA A II A

Contextul	14
Repartizarea fondurilor pe raioane și municipii	16
Repartizarea fondurilor pe localități: există sau nu favorizarea primarilor guvernării?	20
Repartizarea fondurilor în circumscripții: există sau nu fidelizarea anumitor localități?	24
Circumscripția 22	24
Circumscripția 34	25
Circumscripția 35	27
Circumscripția 37	28
Drumuri bune pentru Moldova – pomană electorală pentru victorie.....	31

Figura 1: Clasificarea drumurilor din punct de vedere funcțional	4
Figura 2: Principiile gestiunii infrastructurii drumurilor, STL 2013-22	6
Figura 3: Problemele infrastructurii drumurilor, STL 2013-22	6
Figura 4: Strategia de intervenție	7
Figura 5: Fondul rutier și STL 2013-22, mil. lei	9
Figura 6: Restanțe cumulate la Fondul Rutier, mil. lei	9
Figura 7: Finanțarea infrastructurii drumurilor	11
Figura 8: Alocări bugetare, 2018	12

PARTEA I DRUMURI BUNE PENTRU MOLDOVA – ANALIZA OPORTUNITĂȚII ȘI EFICIENȚEI PROIECTULUI

Autor: Olef Tofilat, Watchdog

Acest raport își propune analiza programului "Drumuri bune pentru Moldova", elaborat și implementat de către Guvernul Republicii Moldova în exercițiul bugetar 2018. Vor fi abordate trei aspecte esențiale – strategiile sectoriale, gradul lor de îndeplinire și acțiunile guvernării (i), cum se încadrează în acest context programul "Drumuri bune pentru Moldova" (ii), care sunt efectele economice ale acestor politici (iii).

Infrastructura drumurilor: cadrul normativ și strategiile naționale

Legea drumurilor nr. 509 din 22.06.1995 distinge din punct de vedere funcțional următoarele categorii de drumuri (art. 2(2):

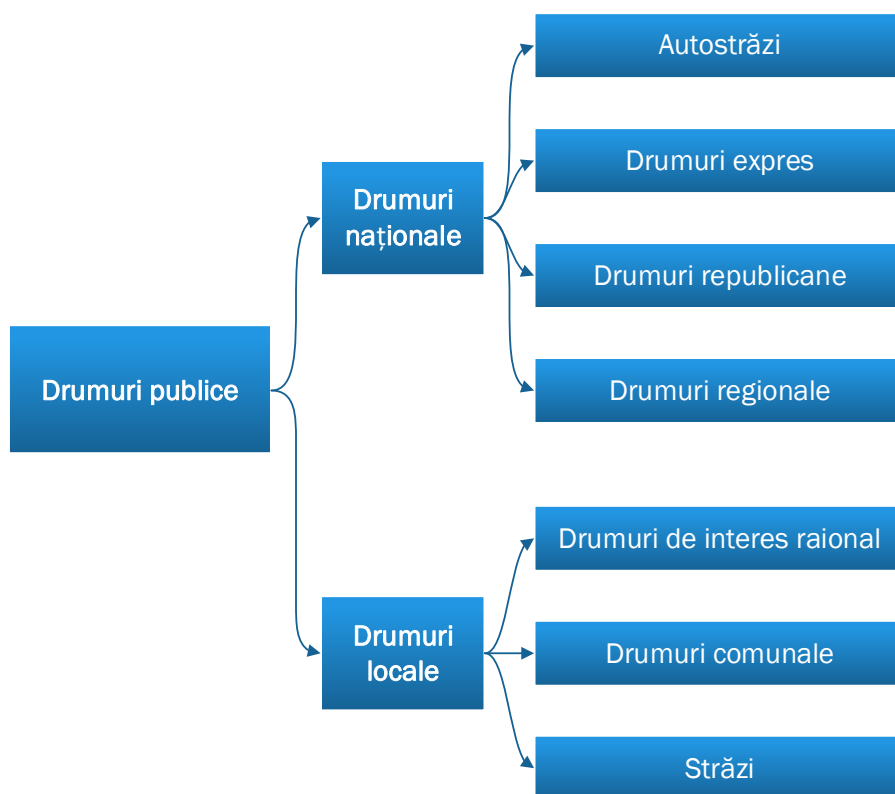

Figura 1: Clasificarea drumurilor din punct de vedere funcțional

În ce privește cadrul legislativ, două legi se referă nemijlocit la infrastructura drumurilor:

- Legea drumurilor LPM509/1995
- Legea fondului rutier LPM720/1996.

Două legi reglementează gestiunea drumurilor de către autoritățile locale:

- Legea privind administrația publică locală LPM436/2006
- Legea privind finanțele publice locale LPM397/2003

Și, cel mai important, legea bugetului stabilește anual volumul fondului rutier și transferurile către autoritățile publice locale.

Cel puțin două documente strategice se referă la infrastructura drumurilor:

- Strategia națională Moldova-2020, aprobată prin Legea 166 din 11.07.2012, care conține capitolul "Drumuri bune – oriunde"¹
- Strategia sectorială de transport și logistică, aprobată prin Hotărârea de Guvern 827 din 28.10.2013 (STL 2013-22)²

Viziunea dezvoltării infrastructurii rutiere în strategia Moldova-2020 se bazează pe prezumția că drumurile și altă infrastructură logistică sunt un factor esențial pentru promovarea exporturilor, investițiilor și inovațiilor. Durabilitatea infrastructurii rutiere va fi asigurată prin alocarea unui barem suficient de resurse pentru întreținerea drumurilor (i) și prin implementarea proiectelor de construcție și reabilitare ale drumurilor naționale (ii), astfel încât nu mai puțin de 80% din drumuri să fie în stare bună și foarte bună.

Aceași strategie menționează că pentru întreținerea și repararea periodică a drumurilor naționale și locale sunt necesari circa 4.2 miliarde lei anual. Pe când pentru lucrările de reabilitare și construcție a drumurilor se preconizează mobilizarea resurselor interne și externe în valoare de 1.1 miliarde euro. Eficientizarea sistemului de întreținere urma să fie asigurată de îmbunătățirea concurenței în sector și anume:

- i. Achiziții transparente și favorizare a tehnologiilor avansate
- ii. Control mai eficient asupra calității lucrărilor
- iii. Reorganizarea și modernizarea întreprinderilor de întreținere până în 2013
- iv. Implementarea contractelor multianuale de întreținere, bazate pe performanță, până în 2015.

---

¹ http://particip.gov.md/public/files/strategia/Moldova_2020_ROM.pdf

² <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=350111>

Această viziune este desfășurată pe larg în documentul sectorial – Strategia de transport și logistică. Următoarele principii relevante drumurilor sunt enumerate:

- sistemul de transport în totalitatea să trebuie să aducă beneficii tuturor segmentelor societății, indiferent de tipul de transport;
- reforma legislativă și instituțională, precum și modificarea bazei normative trebuie să precede investirea mijloacelor financiare pentru a asigura eficientizarea investițiilor în folosul societății;
- populația Republicii Moldova are dreptul la infrastructura corespunzătoare pe întreg teritoriul țării;
- investițiile în întreținerea infrastructurii existente sînt prioritare față de investițiile în construcția infrastructurii noi;
- traficul de tranzit trebuie direcționat pe rute de ocolire a localităților unde este posibil;
- la toate tipurile de transport siguranța transportului trebuie îmbunătățită astfel încît să corespundă cel puțin nivelului UE noilor state-membre pînă în 2022;

Figura 2: Principiile gestiunii infrastructurii drumurilor, STL 2013-22

La momentul adoptării strategiei, 26% din drumurile naționale se aflau în stare bună sau mediocră, 54% - în stare rea și 20% - în stare foarte rea. Conform datelor guvernului, în 2017 în stare excelentă, bună și mediocră se aflau 65%, 23% - în stare rea și 12% în stare foarte rea. Însă trebuie menționat, că o parte din drumuri au fost reclasificate drept "drumuri de interes raional", acest fapt avînd o influență asupra cifrelor, deoarece multe din ele se află în stare rea și foarte rea.

Strategia a definit următoarele probleme ce vizează infrastructura drumurilor:

- trecerea incompletă a sectorului de transport din Republica Moldova la o economie de piață bazată pe cerere și ofertă;
- scăderea cererii la transportul feroviar, infrastructura nesatisfăcătoare, material rulant învechit și uzat;
- finanțarea insuficientă timp de aproape 20 de ani a întreținerii, exploatării și reabilitării infrastructurii existente a drumurilor a condus la degradarea stării acesteia;
- insuficiența fondurilor disponibile pentru reabilitarea infrastructurii;
- starea nesatisfăcătoare a circa 74 % din lungimea drumurilor naționale și 78 % din lungimea celor locale;
- standardele și normele tehnice nu corespund cerințelor actuale;
- sistemul de întreținere a drumurilor este inefficient și necesită reformare;
- numărul accidentelor rutiere, persoanelor rănite și decedate depășește esențial media din comunitatea europeană;
- rețeaua de drumuri naționale și locale necesită optimizare, inclusiv prin construcția drumurilor de ocolire a localităților;
- lipsește metodologia transparentă de identificare și prioritizare a proiectelor de infrastructură rutieră;

Figura 3: Problemele infrastructurii drumurilor, STL 2013-22

În ce privește acțiunile concrete, prevăzute pentru îmbunătățirea stării drumurilor naționale și locale, acestea sunt de patru tipuri:

1. Planificare: identificarea și implementarea proiectelor de îmbunătățire a rețelei de drumuri
2. Finanțare externă: asigurarea unui suport continuu din partea instituțiilor financiare internaționale
3. Finanțare internă: creșterea corespunzătoare a Fondului rutier pentru întreținere, reabilitare și modernizare
4. Asigurare a sustenabilității: menținerea rezultatelor obținute din reparația drumurilor locale prin întreținerea acestora la nivelul corespunzător.

În concluzie, documentele strategice conturează soluția problemei drumurilor în stare rea prin trei elemente cheie:

- A. Prioritizare a proiectelor, analiza lor profundă în studii de fezabilitate, asigurarea finanțării (preponderent externă);
- B. Executarea lucrărilor capitale;
- C. Asigurarea sustenabilității prin întreținere și finanțare a întreținerii.

Grafic, strategia de intervenție ar arăta în următorul mod:

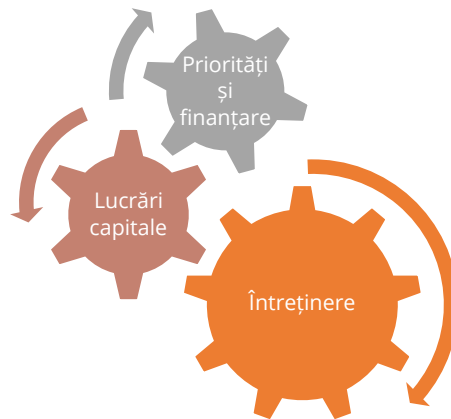

Figura 4: Strategia de intervenție

Nu există vreun raport oficial publicat privind implementarea Strategiei de transport și logistică, însă cu certitudine putem evalua atingerea unor obiective și eficiența unor acțiuni ale guvernării prin analiza altor acte normative și altor documente analitice, dar și prin observare empirică.

De remarcat că nu am pus în discuție problematica reformei cadrului normativ și instituțional relevant infrastructurii drumurilor, care de fapt ar fi nu mai puțin importante.

Implementarea strategiilor de infrastructură rutieră

Planificare și definire a priorităților

Lista proiectelor de construcție, modernizare și reabilitare a drumurilor naționale este parte componentă a STL 2013-22, chiar dacă nu este clar gradul de prioritate a fiecărui proiect, nici după ce criterii și proceduri a fost tranșată această listă.

Pentru drumurile regionale, a fost elaborat împreună cu Banca Mondială un program de îmbunătățire a drumurilor locale. Programul urmează să finanțeze obiectele de infrastructură rutieră de importanță regională, identificate în conformitate cu o metodologie privind definirea și prioritizarea coridoarelor, de către experții GIZ în colaborare cu autoritățile publice centrale și locale.

Pentru drumurile locale nu a fost publicat vreun document care să identifice o listă de proiecte prioritare, pentru care să fie elaborate studii de fezabilitate. Curtea de Conturi constată "lipsa unor criterii clare de selecție a proiectelor care urmează a fi incluse în Programele anuale privind repartizarea mijloacelor FR condiționează degradarea stării drumurilor și prezintă pericol pentru participanții la trafic"³

Finanțare externă

Pentru drumurile naționale au fost contractate mai multe împrumuturi de la BERD, BEI, dar și granturi de la UE. Din noiembrie 2013 până acum au fost semnate contracte de reabilitare, modernizare și construcție în sumă ce nu depășește 400M EUR. Încă aproximativ 80M USD sunt alocați de către Banca Mondială pentru îmbunătățirea drumurilor locale. Pe când STL 2013-2022 prevedea atragerea de circa 630M EUR de finanțări externe.

Pentru o parte esențială din rețeaua de drumuri prioritară nu sunt identificate surse de finanțare, inclusiv centura Chișinăului, sectorul Chișinău-Anenii Noi-Căușeni (acces spre portul Odessa), sectorul Bălți-Criva (principală arteră de export). De menționat, că în octombrie 2018, Guvernul a aprobat inițierea negocierilor cu China privind finanțarea sectorului Bălți-Criva.

Finanțare internă (Fondul Rutier)

Doar în anul 2013 Guvernul a reușit să asigure formal volumul finanțării infrastructurii drumurilor la nivelul prevăzut de strategia aprobată:

---

³ HHC66/2017, Raportul auditului performanței „Sunt gestionate în mod eficient și eficace mijloacele financiare ale Fondului rutier în vederea asigurării dezvoltării infrastructurii rutiere de calitate?”, pag 34

Cientelismul politic în Moldova

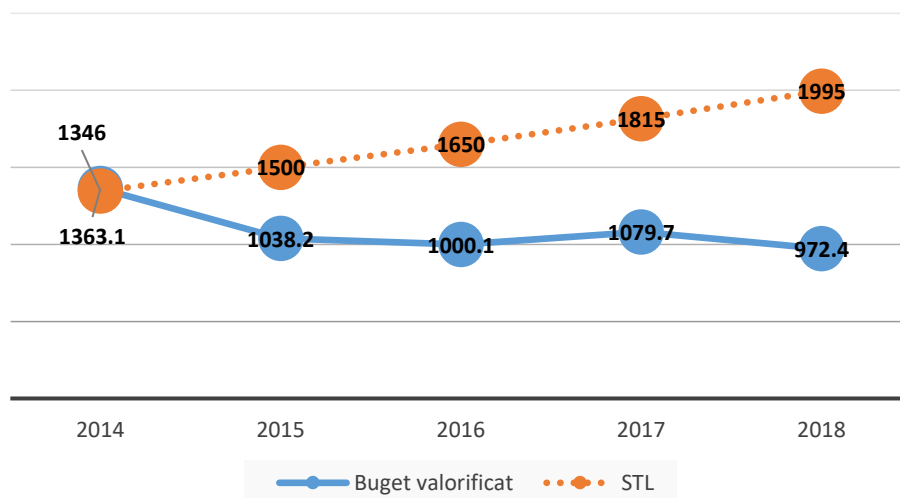

Figura 5: Fondul rutier și STL 2013-22⁴, mil. lei

În urma finanțării insuficiente, se acumulează un număr crescând de lucrări neefectuate, care ar trebui finanțate în anii următori. Rata de creștere a restanțelor cumulate este alarmantă:

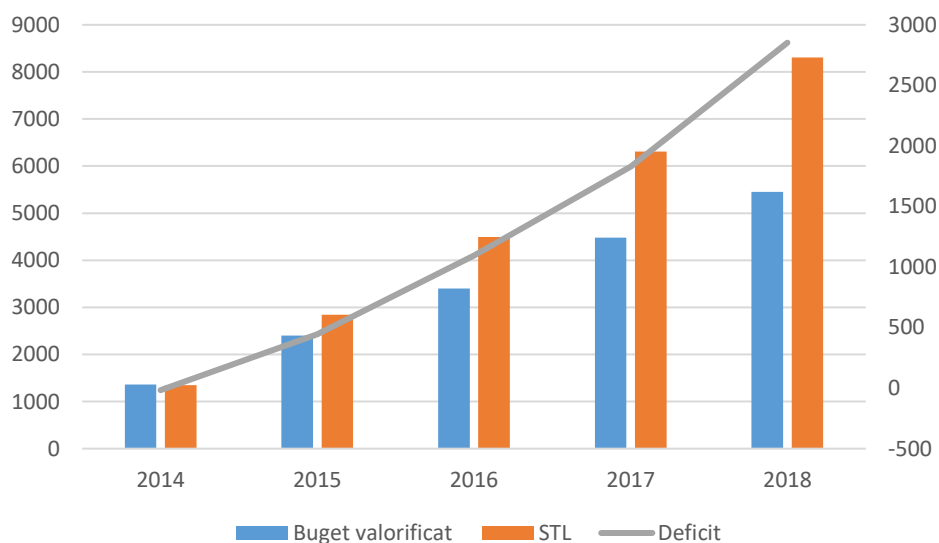

Figura 6: Restanțe cumulate la Fondul Rutier, mil. lei⁵

Însă trebuie să înțelegem, că **situația reală este și mai gravă**, deoarece costul lucrărilor de întreținere nefinanțate are o tendință accentuată de creștere. De exemplu, neexecutarea colmatării fisurilor peste un an va duce la necesitatea asfaltării unor gropi formate pe locul

⁴ Conform rapoartelor anuale publicate de Administrația de Stat a Drumurilor <http://www.asd.md/page/fondul-rutier>

⁵ Ibidem

fisurilor, ori poate chiar a unor lucrări de terasament. Care sunt mult superioare colmatării fisurilor ca resurse necesare.

Executarea lucrărilor de construcție și reabilitare a drumurilor

La 1 iulie 2018, din 13 proiecte de reabilitare a drumurilor, contractate cu parteneri străini, nici unul nu se încadra în termenii stabiliți, iar 11 contracte deja au depășit termenul de scadență. Unele proiecte urmau să fie finalizate în 2014, altele în 2016-17. Abia în august 2018 a avut loc deschiderea oficială a primului sector de drum reabilitat – ocolirea orașului Ungheni, cu o întârziere de doi ani și cu o alocare din Fondul Rutier de circa 40M lei, chiar dacă inițial trebuia să fie finanțat exclusiv din grantul Comisiei Europene. Din 13 contracte, două au fost semnate înainte de aprobarea STL 2013-22, restul – în perioada 2014-16. În 2018 șapte contracte au fost reziliate, iar două din ele – deja relicitate.

În ce privește Proiectul de Îmbunătățire a Drumurilor Locale (2016-2020), la sfârșit de 2018 încă nu este semnat nici un contract de executare a lucrărilor, chiar dacă acordul de împrumut cu Banca Mondială e semnat în aprilie-2016. De menționat că Proiectul de Îmbunătățire a Drumurilor Locale a fost modelat special pentru a atrage antreprenorii autohtoni, pentru a le mări capacitatea de implementare a proiectelor.

Curtea de Conturi a atestat multiple iregularități în executarea și recepția lucrărilor de reparație și întreținere finanțate din Fondul Rutier.

În concluzie, observăm carențe majore în implementarea Strategiei naționale Moldova-2020 și STL 2013-22:

- Nu sunt stabilite prin documente publice prioritățile nici pentru drumurile naționale, nici pentru acelea locale. Pentru drumurile regionale au fost identificate tronsoanele prioritare.
- Nu este identificată finanțare pentru construcția sau reabilitarea mai multor sectoare rutiere prioritare, care sunt esențiale pentru logistica economiei naționale.
- Finanțarea lucrărilor de întreținere a drumurilor este insuficientă, alocările în Fondul Rutier sunt departe de nivelul prevăzut în Strategia de transport și logistică, restanțele anuale se agravează.
- Capacitatea de absorbție a fondurilor externe este derizorie, nici un contract de reabilitare a infrastructurii nu se încadrează în termeni.
- Atât achizițiile cât și controlul calității lucrărilor, înfăptuite de Administrația de Stat a Drumurilor sunt criticate dur în rapoartele Curții de Conturi.
- Implementarea contractelor de întreținere multianuală a drumurilor trenează din 2015, când era planificată lansarea primului proiect-pilot.

“Drumuri bune pentru Moldova” – designul de program

Conform legislației, tipurile de lucrări și sursele de finanțare aferente sunt:

Tipuri de lucrări	Drumuri europene, drumuri naționale, drumuri regionale (M, R, G)	Drumuri locale de interes raional (L)	Drumuri comunale, străzi
Construcție, modernizare, reabilitare	Finanțare externă, bugetul de stat, Fondul Rutier ⁶	Finanțare externă, APL II	Finanțare externă, APL I
Reparație periodică	Fondul Rutier	APL II	APL I
Întreținere	Fondul Rutier	APL II	APL I

Figura 7: Finanțarea infrastructurii drumurilor

STL 2013-22 prevede alocarea a 1,995M lei pentru Fondul Rutier sau 125M euro, ceea ce ar constitui circa 2500M la cursul de schimb din 2018. De asemenea, strategia prevede că drumurile naționale sunt întreținute în baza unor contracte multianuale bazate pe nivele de întreținere și că drumurile locale vor fi finanțate din mijloacele *rămase* în Fondul Rutier după finanțarea drumurilor naționale.

De fapt, contractele multianuale de întreținere a drumurilor reprezintă esența reformei infrastructurii rutiere și obiectivul prioritar de finanțare pentru Fondul Rutier. Momentan însă, aceste contracte sunt departe de a fi implementate de către guvernanta, din multiple cauze – capacitate instituțională redusă, cadru normativ insuficient, concurență redusă pe piața întreținerii de rutină a drumurilor și, cel mai important, un Fond Rutier imprevizibil an de an, incapabil să asigure sustenabilitatea infrastructurii.

În aceste condiții, guvernanta - în loc să revină la obiectivele strategice – lansează în 2018 un proiect nou de finanțare a reparațiilor periodice a drumurilor locale, care sfidează flagrant mai multe prevederi ale STL 2013-22, dar și principiile de bună guvernanta:

- Fondul Rutier în 2018 este subfinanțat de o manieră alarmantă (dacă ajustăm destinația finală a finanțărilor și rigorile STL 2013-22, Fondul Rutier este finanțat la circa 20% din ce ar fi trebuit).
- Proiectul de îmbunătățire a drumurilor locale, finanțat de Banca Mondială, trenează critic, la 2.5 ani de la lansare nici un șantier nu este în lucru și nici un contract de lucrări nu este adjudecat.
- Finanțarea infrastructurii rutiere se efectuează în baza studiilor de fezabilitate și conform unor criterii pertinente, obiective și transparente de prioritizare.

Mai mult, în afară de alocarea mijloacelor pentru reparația periodică a drumurilor locale nu se prevăd alte măsuri pentru asigurarea unei infrastructuri eficiente și sustenabile:

⁶ Conform LPM720, art. 1 (1), Fondul Rutier poate fi utilizat pentru lucrări de reconstrucție.

- i. La nivel de planificare, pentru a include toate drumurile locale într-un program unic și a asigura finanțarea necesară pentru exploatare și întreținere.
- ii. La nivel de design, cu includerea căilor de acces, infrastructurii pietonale, iluminării stradale și chiar și a marcajului rutier.
- iii. La nivel de exploatare, inter alia pentru a evita utilizarea drumurilor de către vehiculele cu suprasarcină pe osie.
- iv. La nivel de întreținere de rutină, pentru a fi siguri, că drumurile nou-reparate nu vor degrada mult mai repede decât este preconizat.

În rezultat, avem 2768.3M lei mijloace bugetare alocate pentru reparația periodică și întreținerea drumurilor, după cum urmează:

Tipuri de lucrări	Drumuri europene, drumuri naționale, drumuri regionale (M, R, G)	Drumuri locale de interes raional (L)	Drumuri comunale, străzi
Reparație periodică	92.6 (Fondul Rutier)		
Drumuri bune	491.9 (Fondul Rutier)	206.4	903
Întreținere	331.0 (Fondul Rutier)	462.5 (Legea bugetului)	280.9 (Legea bugetului)
Total reparație periodică și întreținere	915.5	668.9	1183.9

Figura 8: Alocări bugetare, 2018

Chiar dacă scădem resursele pentru întreținerea drumurilor, transferate autorităților publice locale de nivel unu și doi, oricum rămân 2025M care ar fi putut alocate Fondului Rutier. Evident, în caz că nu era proiectul "Drumuri Bune pentru Moldova", plăsmuit cu sfidarea bunelor practici și a documentelor strategice, într-o grabă de invidiat, într-un an considerat electoral la momentul adoptării programului. De notat, că repartizarea pe raioane este foarte neuniformă, atât pe 1km de drum național sau local, cât și alocările pentru drumurile comunale.

Concluzii: nocivitatea Programului Drumuri bune pentru Moldova

Proiectul "Drumuri Bune pentru Moldova" este nociv din cel puțin cinci puncte de vedere:

1. Distragerea mijloacelor din Fondul Rutier subminează sustenabilitatea infrastructurii drumurilor, mai ales ținând cont de arieratele acumulate în anii 2015-2017.
2. Antrenarea atotcuprinzătoare a resurselor Administrației de Stat a Drumurilor și a antreprenorilor autohtoni compromite desfășurarea proiectului de îmbunătățire a drumurilor locale, finanțat de Banca Mondială, dar și a proiectelor de reabilitare a drumurilor naționale.

3. Desfășurarea lucrărilor de reparație a drumurilor fără proiecte, fără studii de fezabilitate, fără îmbunătățirea infrastructurii pietonale prezintă o utilitate redusă pentru societate, respectiv o alocare nerațională a resurselor bugetare.
4. Termenii restrânși de desfășurare a lucrărilor și multiplele semnalizări privind calitatea lor lasă multe dubii privind durabilitatea investițiilor.
5. Alocarea populistă și discreționară a resurselor în an preelectoral este susceptibilă de a fi o tentativă de corupere a electoratului.

PARTEA A II A ELEMENTE DE CLIENTELISM POLITIC ÎN PROGRAMUL "DRUMURI BUNE PENTRU MOLDOVA"

Autor: Valeriu Pașa, Watchdog.md

În cadrul studiului au fost analizate alocările financiare în anul bugetar 2018 pentru programul "Drumuri Bune". A fost analizată logica alocărilor, în ce măsură aceste alocări urmează o anumită logică economică, dacă sunt cumva favorizate sau nu localitățile în care partidul de guvernare are primari afiliați și dacă există indicii că prioritizarea finanțării urmează logica unei strategii electorale.

Contextul

În anul 2014, guvernarea Coaliției Pro-Europene a decis alocarea în premieră din Fondul Rutier a banilor pentru reparația drumurilor locale și comunale⁷. Era an electoral, iar partidele de la guvernare au considerat finanțare drumurilor locale o oportunitate bună să își sporească lista de realizări pozitive în ajun de alegeri. În anii următori practica a continuat fără să devină una sistemică, bazată pe priorități sau mecanisme clare de distribuire. Volumele însă au fost mici, având în vedere penuria bugetară ce a urmat criza bancară. Abia în anul 2017, Parlamentul a aprobat modificare legislației astfel încât administrațiile locale (raionale și comunale/orășănești) să primească anual cote părți din Fondul Rutier în baza numărului de locuitori și a suprafeței de drumuri locale gestionate⁸. Pentru prima dată, autoritățile locale au beneficiat de predictibilitate în ceea ce ține de finanțarea infrastructurii rutiere și pietonale.

În aprilie 2016, Guvernul a semnat cu Banca Mondială un acord pentru finanțarea în volum de 80 milioane USD a dezvoltării drumurilor locale⁹. Până în prezent, nici un proiect din această finanțare nu a fost realizat. Efectiv – nu a fost cheltuit nici un leu¹⁰. Cu toate că există fonduri disponibile pentru investiții în modernizarea drumurilor locale, acestea nu sunt accesate din cauza condițiilor impuse de către Banca Mondială – studii de fezabilitate, criterii economice clare de selectare a proiectelor.

Așa cum există acești peste 1,35 miliarde lei alocați de Banca Mondială, în mod paradoxal, în februarie 2018 Partidul Democrat anunță cu fast lansarea unui program guvernamental

⁷ <https://www.expresul.md/2014/02/24/reabilitarea-drumurilor-locale-promisiunile-suna-bine/>

⁸ https://observatorul.md/proiecte/banii-publici/2017/07/05/29823_conditii-noi-la-repartizarea-banilor-pentru-drumuri

⁹ <https://gov.md/ro/content/banca-mondiala-va-acorda-80-de-milioane-de-dolari-pentru-reabilitarea-drumurilor-locale-din>

¹⁰ Vezi partea I, Oleg Tofilat: "Drumuri Bune pentru Moldova – analiza oportunității și eficienței proiectului"

finanțat din contul Fondului Rutier și a Bugetului de stat – "Drumuri Bune pentru Moldova"¹¹. Programul a devenit "proiectul de suflet" a guvernării și personal a președintelui PDM – Vlad Plahotniuc. În toate aparițiile publice programul este prezentat, practic, ca și cel mai mare succes al actualei guvernări. Chiar dacă au apărut numeroase plângeri privind calitatea lucrărilor¹², precum și argumente privind excesul de zel în ceea ce ține de caracterul "nemaivăzut" al proiectului¹³, guvernarea a decis să continue programul și în 2019, măbind bugetul la 2 miliarde de lei¹⁴ de la 1,6 miliarde în 2018¹⁵.

Caracterul iminamente electoral și deloc economic al programului se vede deja din faptul că acest program nu se încadrează și chiar dă peste cap toate strategiile sectoriale din domeniul infrastructurii aprobate pe parcursul anilor de Guvern¹⁶. Nici Ministerul Economiei și Infrastructurii, nici partidul de guvernare sau autoritățile din domeniul administrării drumurilor **nu au oferit vreo explicație publică în baza căror criterii s-a decis finanțarea unor sau altor porțiuni de drum**, dacă ar fi existat o formulă de calcul pe raioane și localități. Singura explicație oferită formal este că localitățile au fost alese "în baza propunerilor venite din teritoriu". Aceasta deși unii primari din localitățile beneficiare au și declarat public că nu i-a întrebat nimeni care drum să fie reparat¹⁷, ca să nu menționăm și cazurile când erau reparate prioritar străzile către casele liderilor locali ai Partidului Democrat sau străzi care urmau să fie decopertate la scurt timp pentru pozarea rețelelor de apă și canalizare¹⁸.

Au existat și întrebări despre cât de echitabil au fost repartizate fondurile, observatorii remarcând discrepanțele mari între volumele de bani între raioane¹⁹. În special, a fost remarcat că raioanele cu președinți din PD au primit cei mai mulți bani. Totuși, până acum nu ne sunt clare criteriile și logica conform căreia anumite regiuni sau localități au fost privilegiate în cadrul programului "Drumuri Bune pentru Moldova".

Scopul acestui studiu este verificarea ipotezei dacă există elemente de clientelism politic în modul prin care au fost selectate comunitățile care au beneficiat de finanțare în cadrul programului "Drumuri Bune pentru Moldova". Vor fi analizate două aspecte ale clientelismului politic – afilierea politică a autorităților locale din localități și raioane, dar și intenția de a prioritiza anumite regiuni și localități cu scopul fidelizării alegătorilor în ajunul alegerilor parlamentare din 24 februarie 2019. Ambele aspecte sunt cu atât mai importante în vederea desfășurării următoarelor alegeri în baza noului sistemului

---

¹¹ <https://www.moldova.org/pd-anunta-programul-national-drumuri-bune-pentru-moldova/>

¹² <http://autoblog.md/video-un-localnic-din-floresti-a-deconspirat-cum-se-fac-drumurile-bune-pentru-moldova/>

¹³ <https://www.mold-street.com/?go=news&n=8042>

¹⁴ <http://www.pdm.md/ro/comunicat-de-presa/vlad-plahotniuc-anunta-programul-national-drumuri-bune-2-pentru-moldova-prin-care-se-vor-repara-alti-2-600-kilometri-de-drum-in-2019/>

¹⁵ <http://drumuribune.md/>

¹⁶ Vezi studiul - Oleg Tofilat: "Drumuri Bune pentru Moldova – analiza oportunității și eficienței proiectului"

¹⁷ <https://www.europalibera.org/a/reparatie-drumuri-program-pd-liliana-barbarosie/29098729.html>

¹⁸ <https://www.mold-street.com/?go=news&n=7541>

¹⁹ <http://newsmaker.md/rus/novosti/kak-dva-paltsa-pod-asfalt-10-voprosov-o-horoshih-dorogah-plahotnyuka-39615>

electoral mixt. Or, geometria electorală în cazul noului sistem electoral este cu mult mai importantă decât în cazul sistemului proporțional pe baza circumscripției naționale unitare²⁰.

Repartizarea fondurilor pe raioane și municipii

Programul "Drumuri Bune pentru Moldova" este, cu siguranță, un adevărat model de transparență la capitolul alocări, proiecte, mersul lucrărilor, raportare a procesului de achiziții, gradul de executare, localizarea șantierelor etc. Pe pagina web a Administrației de Stat a Drumurilor este plasată foarte multă informație relevantă²¹. Pentru fiecare raion este posibil să vedem toate proiectele, tipul lucrărilor, sursele de finanțare (Fondul Rutier sau Bugetul de Stat), datele începutului și finisării lucrărilor, poze cu porțiunile reparate²². În afară de această sursă, Ministerul Economiei și Infrastructurii a creat un site interactiv prin intermediul căruia putem vizualiza multe detalii și cifre relevante²³.

Având acces la această informație, este ușor să sistematizăm datele și să analizăm logica distribuirii fondurilor. În primul rând vom compara repartizarea de bani între raioane și municipii (Tabelul 1).

RAION	Bani alocați	
Ungheni	MDL	88,034,308.00
Anenii Noi	MDL	81,255,800.00
Hincești	MDL	80,494,162.00
Orhei	MDL	73,797,597.00
Nisporeni	MDL	70,909,088.00
Florești	MDL	67,440,405.00
Telenești	MDL	59,699,044.00
Soroca	MDL	58,321,608.00
Rezina	MDL	55,575,756.00
Căușeni	MDL	55,136,006.00
Cahul	MDL	51,262,701.00
Cimișlia	MDL	50,256,688.00
Râșcani	MDL	47,172,183.00
Criuleni	MDL	46,733,801.00
Cantemir	MDL	46,539,848.00
Drochia	MDL	46,247,174.00

²⁰ http://www.transparency.md/wp-content/uploads/2017/05/TI_Moldova_Evaluare_Modificarii_Sitemului_Electoral.pdf

²¹ <http://www.asd.md/page/drumuri-bune-pentru-moldov>

²² [http://files.asd.md/Drumuri%20Bune/1.%20Programul%20FR%202018.%20Anenii%20Noi%20\(FC\).pdf](http://files.asd.md/Drumuri%20Bune/1.%20Programul%20FR%202018.%20Anenii%20Noi%20(FC).pdf)

²³ <http://drumuribune.md/>

Șoldănești	MDL	45,974,534.00
Călărași	MDL	44,794,674.00
Sângerei	MDL	44,565,174.00
Ialoveni	MDL	42,960,930.00
Fălești	MDL	41,049,550.00
Edineț	MDL	39,925,058.00
Ștefan Vodă	MDL	39,746,017.00
Glodeni	MDL	38,894,450.00
UTAGăgăuzia	MDL	37,031,300.00
Leova	MDL	34,913,897.00
Dondușeni	MDL	32,604,512.00
Strășeni	MDL	32,551,560.00
Briceni	MDL	31,821,516.00
Dubăsari	MDL	26,980,077.00
Ocnița	MDL	26,831,312.00
Taraclia	MDL	25,316,640.00
Basarabeasca	MDL	9,215,086.00
Municipiul Bălți	MDL	6,582,866.00
Municipiul Chișinău	MDL	-
TOTAL	MDL	1,580,635,322.00

Tabelul 1. Alocarea fondurilor în cadrul programului "Drumuri Bune pentru Moldova" pe raioane și municipii.

Fără a avea în vedere populația sau suprafețele de drumuri pe raioane, se evidențiază o discrepanță destul de mare între regiuni. Raioanele cu cele mai mari alocări – Ungheni, Hâncești, Nisporeni, Orhei și altele au conducere afiliată PD, dar și printre raioanele cu alocări mici – Leova, Ștefan Vodă, Strășeni – sunt președinți de raion din partidul de guvernare. Nici mărimea raionului (suprafață și populație) nu pare să fie criteriul determinant. Nisporeni este unul dintre cele mai mici raioane, dar are finanțare mare (peste 70 milioane), iar Găgăuzia este cea mai mare unitate teritorial-administrativă (UTA) de nivel 2 și are finanțare mică (37 milioane). Iar municipiul Chișinău (cea mai mare UTA) nu a primit nici un leu, Bălți (a doua ca mărime UTA) a primit fonduri infime.

Nu putem concluziona o anumită legătură între afilierea politică a conducerii de raion sau mărimea acestuia cu volumul de bani alocați.

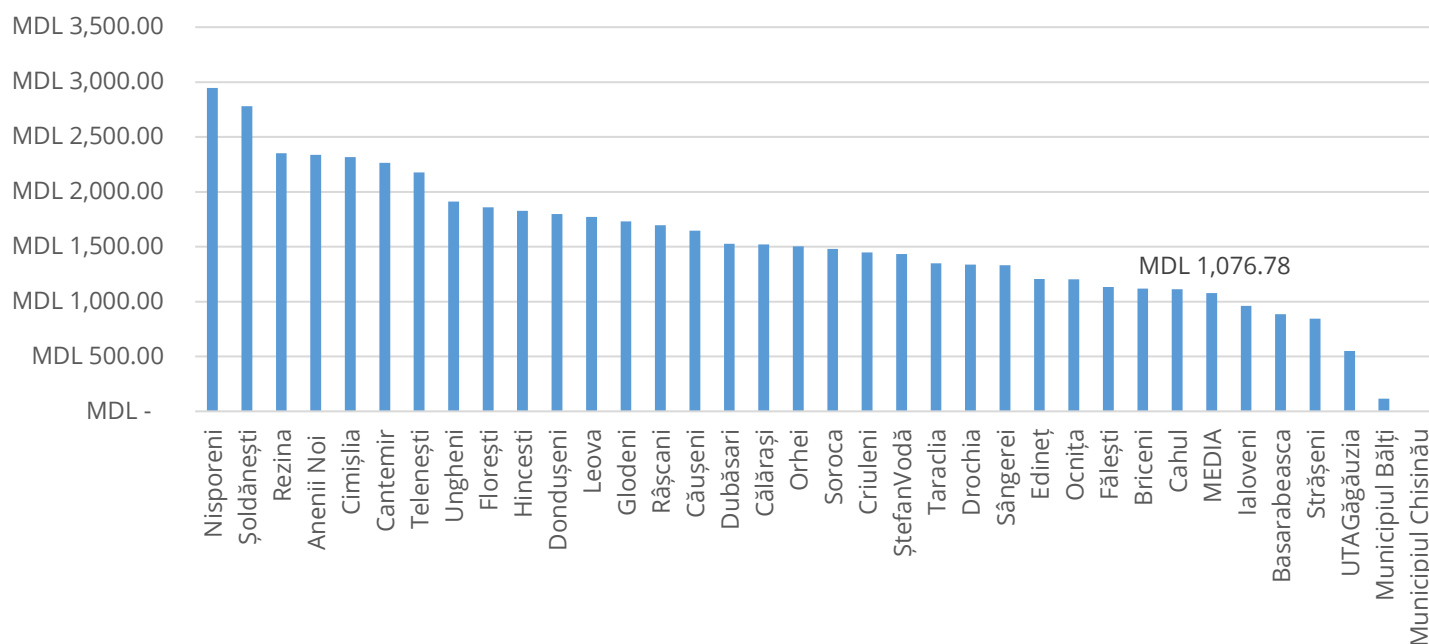
Și mai mult crește discrepanța dacă vom analiza nivelul de finanțare pe cap de locuitor. Pentru claritate și cifre realiste, vom utiliza numărul de alegători prezenți la cele mai recente alegeri generale – turul doi al prezidențialelor din 2016. Pentru analiza dată, aceste cifre sunt relevante și pentru că ne permit să depistăm eventuale elemente de clientelism prin "fidelizarea" anumitor regiuni, localități și circumscripții electorale.

Datele statistice privind populația stabilă sunt o mare problemă în Republica Moldova. Nici datele statistice anuale, nici rezultatele recensământului, de-a dreptul eșuat, din anul 2014 nu reprezintă situația reală. Nici măcar cifrele privind numărul de alegători trecuți pe listele electorale de bază nu reprezintă populația matură reală din localități. Nici una dintre statisticile oficiale nu ia în calcul în oricare fel cetățenii plecați din țară. Or numărul acestora depășește un milion. Singurele cifre realiste sunt cele privind prezența la vot. Chiar dacă se referă la anul 2016, putem afirma cu certitudine că cifra reală a populației mature nu este mai mică, sau, cel puțin, nu este cu mult mai mică.

În Anexa 1 putem vedea alocările "pe cap de alegător" pentru fiecare localitate. Variația este enormă - de la 0 lei în Chișinău, 115 lei în Bălți, 550 lei în Găgăuzia la peste 2700 în raionul Șoldănești și peste 2900 în raionul Nisporeni. La alegerile prezidențiale din 2016, în interiorul Republicii Moldova (fără alegătorii din diasporă și regiunea transnistreană) au participat la vot 1,58 milioane alegători. Alocățiile medii ale programului "Drumuri Bune" pentru anul 2018 au fost de 1076 lei pe "cap de alegător" (Figura 1).

Am clasificat UTA de nivelul doi (raioane, municipii și UTA Găgăuză) în 5 categorii în dependență de volumul de alocări per alegător: cele care au primit de 2 ori sau mai mult peste media de 1076 lei, cele care au între 150% și 200% față de medie, cele care au peste 100% dar până la 150%, cele care au sub medie, dar nu mai puțin de 50% față de medie și cele care au primit mai puțin de 50% față de medie (Anexa 1).

Figura 9. Alocările per alegător din cadrul programului "Drumuri Bune" pe UTA de nivelul doi.

Așa cum vedem din Figura 1, cele mai multe regiuni au primit alocații peste medie (29 din 35). În fapt, există doar 6 regiuni care au primit finanțări sub medie – Ialoveni, Basarabeasca, Strășeni și UTA Găgăuzia sau nu au primit deloc, cum este cazul Chișinăului. Să credem oare că în aceste zone drumurile sunt în stare mai bună și nu necesită reparații? Deloc. Inclusiv în Chișinău, care a ajuns să aibă cele mai proaste drumuri de la 1991. **În schimb, se evidențiază preferințele electorale ale acestor regiuni.** Toate sunt printre cele în care partidul de guvernare "nu are ce prinde". Toate sunt cu preferințe tradiționale vădite pentru partidele de dreapta sau de stânga de opoziție.

Dacă vom suprapune volumele de alocări cu circumscripțiile uninominale, putem observa o concentrație foarte puternică de alocații. Pe teritoriul controlat al Republicii Moldova au fost create 46 circumscripții (încă 5 sunt acordate pentru regiunea transnistriană și diapsoră²⁴). Dacă în cele 6 regiuni subfinanțate se concentrează 19 circumscripții uninominale (Chișinău – 11, Bălți – 2, UTA Găgăuzia – 2 și Ialoveni, Strășeni și Basarabeasca – 4). Atunci în restul 29 regiuni, care au primit finanțare mai mare decât media pe țară, se adună împreună doar 27 circumscripții. Așa cum vedem din Anexa 1, guvernarea a concentrat 92% din banii alocați (1,45 miliarde lei) în doar 52% dintre circumscripții (27).

Deoarece limitele circumscripțiilor uninominale (în afară de Chișină, Bălți și UTAG) nu prea corespund cu limitele raioanelor, evaluările nu sunt fixe, dar raioanele care au primit cea mai mare finanțare (peste 150% față de media pe alegător) constituie împreună cel mult 16 circumscripții (31% din total), dar au primit 54% din totalul de bani.

O primă concluzie la această etapă este concentrarea evidentă de fonduri pe anumite raioane care corespund unor circumscripții cu șanse mai mari de succes pentru candidații partidului de guvernare. Regiunile cu preferințe electorale de opoziție au fost neglijate vădit.

Dacă vom urmări care sunt raioanele ce au beneficiat de cea mai mare finanțare per alegător și cum se suprapun acestea cu limitele circumscripțiilor, lucrurile devin și mai clare²⁵. Raionul Nisporeni (lider absolut la finanțare) formează, împreună cu câteva localități din Strășeni, circumscripția Nr. 17. Este regiunea "core" a Partidului Democrat, raionul de baștină a liderului de partid – Vlad Plahotniuc. Se poate vedea și din dese vizite ale acestuia în raionul natal²⁶. În mod cert acesta va candida aici pe circumscripție uninominală. Raioanele Șoldănești și Rezina, cu excepția câtorva localități, au fost încadrate în circumscripția 13. Candidat al puterii în această circumscripție va fi, cel mai probabilă – Eleonora Graur, vice-

²⁴ <http://www.cec.md/index.php?pag=news&id=2162&rid=22522&l=ro>

²⁵ https://gov.md/sites/default/files/circumscripții-harta_integra.pdf

²⁶ <http://www.plahotniuc.md/ro/video/vlad-plahotniuc-vizita-in-satele-din-nisporeni-si-straseni-22-05.2018/>

președinte al partidului și președinte al raionului Rezina. Aceasta deja face vizite "de lucru" în raionul vecin²⁷.

Cimișlia este raionul de baștină al vice-premierului și liderului PPEM – Iurie Leancă. Acesta a acumulat în raionul natal un scor mare la alegerile prezidențiale din 2016 – peste 20%, față de doar 3% pe întreaga țară. Anenii Noi este fieful președintelui acestui raion – Serghei Rapcea, un om de afaceri delegat de către conducerea partidului din Chișinău, care a reușit să devină foarte activ și să se impună în fața liderilor și funcționarilor locali. Raionul Telenești, cel mai probabil, va fi circumscripția în care va candida deputata Valentina Stratan, sau altcineva dintre exponenții de vază ai partidului din Chișinău.

Aceeași tendință poate fi observată și în cazul unora dintre raioanele care au nimerit în categoria 2 (150-200% finanțare față de media pe țară). La Florești va candida deputatul Eugen Nichiforciuc (e raionul lui de baștină) – un influent membru al echipei centrale a PDM. La Căușeni va candida deputatul – Sergiu Sîrbu, unul dintre oamenii de bază în sistemul actualei puteri. La Hâncești, unul dintre candidați va fi, cel mai probabil, primarul orașului Hâncești, vice-președinte al partidului. Mult mai multe concluzii vor putea fi făcute abia după anunțarea publică a tuturor candidaților.

Deja acum este clar că repartizarea de fonduri s-a făcut în baza unor algoritmi clari – s-a oferit prioritate raioanelor și circumscripțiilor cu șanse mai bune de succes electoral pentru exponenții partidului de guvernare. În doar 27 circumscripții, guvernarea a concentrat peste 90% din cheltuieli. Scopul pare a fi cel de a fideliza anumite circumscripții.

Repartizarea fondurilor pe localități: există sau nu favorizarea primarilor guvernării?

După 2015, odată cu preluarea întregii guvernări la nivel central, Partidul Democrat a racolat prin diverse metode o multitudine de primari de sate și orașe, consilieri raionali și locali. De la 287 de primari după alegerile locale din 2015²⁸, PD a ajuns să controleze acum nu mai puțin de 700. Câți anume primari au aderat oficial sau neoficial la Partidul Democrat și câți sunt controlați de guvernare prin constrângeri este foarte greu de estimat. Pentru a înțelege totuși dacă primarii care fac parte sau sunt controlați de către guvernare au fost sau nu favorizați cu investiții mai generoase în cadrul programului "Drumuri Bune", am selectat trei raioane pilot, asupra cărora am făcut analiza. Am selectat 3 raioane vecine, dar din categorii de finanțare diferite: Ialoveni (cu investiții per alegător mici), Căușeni (mai sus de medie) și Anenii Noi (între cele mai puternic finanțate).

Pentru a înțelege dacă primăria este afiliată sau nu partidului de guvernare, în lipsa unor date oficiale, am utilizat rezultatele alegerilor locale și datele publicate în mass-media în

²⁷ https://www.prime.md/ro/echipa-pdm-tot-mai-mare-700-de-persoane-din-soldanesti-au-devenit-membrii-formatiunii_81401.html

²⁸ <http://www.e-democracy.md/elections/local/2015/>

momentul aderării unui sau altui ales local la PD. În mod special, am făcut referință la lista primarilor care au semnat declarația adresată Uniunii Europene, prin care îi atacă pe exponenții opoziției și condamnă înghețarea finanțării europene pentru Guvernul de la Chișinău²⁹. Având în vedere datele neclare, totuși ne putem crea o impresie generală.

Astfel, analizând alocările pentru cele trei raioane (Anexa 2), observăm că nici pe interiorul raioanelor nu există o alocare cât de cât proporțională a fondurilor. Totuși, trebuie să remarcăm că, având o singură excepție în raionul Anenii Noi, de finanțare au beneficiat toate comunele.

Comună	Alegători în 2016 turul II	Semnat declarația/ apartenență PD	Bani pe drumuri (lei)	Bani per alegător	
Primaria Comunei Gangura	996	da	MDL 4,048,480.00	MDL 4,064.74	200%+
Primaria Satului Molesti	1063	da	MDL 3,514,708.00	MDL 3,306.40	200%+
Primaria Satului Varatic	449	da	MDL 1,298,744.00	MDL 2,892.53	200%+
Primaria Satului Sociteni	803	da	MDL 2,121,113.00	MDL 2,641.49	200%+
Primaria Satului Hansca	438	PD	MDL 1,114,966.00	MDL 2,545.58	200%+
Primaria Satului Malcoci	1187	da	MDL 2,781,819.00	MDL 2,343.57	200%+
Primaria Satului Pojareni	462	da	MDL 1,069,238.00	MDL 2,314.37	200%+
Primaria Satului Horodca	480	da	MDL 1,076,091.00	MDL 2,241.86	200%+
Primaria Comunei Zimbreni	1279	da	MDL 2,827,982.00	MDL 2,211.09	200%+
Primaria Comunei Țipala	1754	PD	MDL 2,803,324.00	MDL 1,598.25	150%+
Primaria Satului Carbuna	660	da	MDL 955,484.00	MDL 1,447.70	150%+
Primaria Satului Danceni	1291	da	MDL 1,289,718.00	MDL 999.01	100%+
Primaria Satului Nimoreni	1024	da	MDL 1,018,063.00	MDL 994.20	100%+
Primaria Satului Cigirleni	1022	da	MDL 976,478.00	MDL 955.46	50%+
Primaria Comunei Milestii Mici	2257	da	MDL 2,040,785.00	MDL 904.20	50%+

²⁹ <http://www.jurnal.md/ro/news/89d0665e065f584f/doc-lista-primarilor-care-si-au-pus-semnatura-pe-scrisoarea-adresata-ue-in-care-sunt-atacati-liderii-platfomei-da-si-pas.html>

Clientelismul politic în Moldova

Primaria Satului Ulmu	1277	da	MDL 1,021,532.00	MDL	799.95	50%+
Primaria Satului Suruceni	1391	da	MDL 1,077,162.00	MDL	774.38	50%+
Primaria Satului Vasieni	1413	da	MDL 1,007,458.00	MDL	712.99	50%+
Primaria Comunei Razeni	3258	da	MDL 2,016,609.00	MDL	618.97	50%+
Primaria Satului Horesti	1759	nu	MDL 1,079,120.00	MDL	613.48	50%+
Primaria Comunei Rusestii Noi	2395	da	MDL 1,366,989.00	MDL	570.77	50%+
Primaria Satului Bardar	2503	da	MDL 1,327,032.00	MDL	530.18	50%+
Primaria Satului Puhoi	2489	nu	MDL 1,100,057.00	MDL	441.97	50%-
Primaria Orasului Ialoveni	7957	nu	MDL 3,023,324.00	MDL	379.96	50%-
Primaria Satului Costesti	5112	da	MDL 1,004,239.00	MDL	196.45	50%-
TOTAL/media	44719		MDL 42,960,515.00	MDL	960.68	
		Alegători	Bani			
	200%+	16.0%	46.2%			
	150%+	5.4%	8.7%			
	100%+	5.2%	5.4%			
	50%+	36.3%	27.7%			
	50%-	34.8%	11.9%			

Tabelul 2. Raionul Ialoveni – alocări din programul "Drumuri bune" pe localități.

Aceeași disrepanță între raioane, pe interiorul UTA crește exponențial. În cazul raionului Ialoveni – locuitorii comunei Gangura au beneficiat de peste 4000 lei per alegător, iar cei din Costești de mai puțin de 200. Iar aceasta chiar dacă primăria satului Costești a aderat oficial la PD. În cazul raionului Ialoveni, primăriile care nu sunt afiliate guvernării au primit în medie investiții mai mici. Totuși, unele sate cu primari PD au primit mai puțin decât chiar unele cu primari de opoziție. În schimb – orașul Ialoveni, satele Cosești, Puhoi, Bardar, Rezeni și altele sunt fiefurile opoziției pro-europene, implicate activ în proteste și cu preferințe electorale clare.

Situații similare vedem și în cazul raioanelor Anenii Noi și Căușeni – mai mult, în cazul celui din urmă, primăriile cu primari care nu sunt afiliați guvernării, unii chiar susținători aprigi ai opoziției, au primit mai mulți bani pentru drumuri decât cei care au fost înaintați de Partidul Democrat (Anexa 2, Tabelul 3).

Vedem discrepanțe substanțiale în alocările pentru localitățile pe interiorul unui singur raion. Discrepanțele nu sunt, cu siguranță, cauzate de apartenența politică a primarilor, mai curând pare a fi pe baza preferințelor electorale din acele localități.

Raion	Alegători în localități cu primari PD	Alegători în localități cu primari non-PD	Alocații în localități cu primari PD	Alocări în localități cu primari non-PD	Alocări per alegător în localitățile cu primari PD	Alocări per alegător în localitățile cu primari non-PD
Ialoveni	32514	12205	MDL 37,758,000.00	MDL 5,202,501.00	MDL 1,161.28	MDL 426.26
Căușeni	27877	5618	MDL 39,806,233.00	MDL 15,457,704.00	MDL 1,427.92	MDL 2,751.46
Anenii Noi	21215	13550	MDL 52,863,771.00	MDL 28,572,001.00	MDL 2,491.81	MDL 2,108.63

Tabelul 3. Alocațiile din cadrul programului "Drumuri Bune" pentru anul 2018 în localitățile raioanelor Anenii Noi, Căușeni și Ialoveni.

Un alt element care se aruncă în ochi este concentrarea foarte puternică a investițiilor în toate raioanele. În raionul Ialoveni, localitățile care au primit peste 200% față de media pe raion, înglobează doar 16% din alegători, dar au luat 46% din investiții (Tabelul 2). Tendințe similare se pot observa și în celelalte raioane analizate.

Concentrarea atât de puternică a resurselor pe anumite localități poate să denote o anumită strategie electorală, foarte eficientă în sistemul electoral nou.

În martie-aprilie 2017, imediat după ce a anunțat intenția de a modifica sistemul electoral, partidul de guvernare a comandat companiei americane Lake Reserch Partners³⁰ un sondaj național pe un eșantion de peste 12 mii respondenți. O parte din rezultatele acelui sondaj au fost făcute publice de către partenerul local – compania de sondaje IMAS³¹. Un eșantion normal pentru a fi reprezentativ în cazul Republicii Moldova este de 1100-1200 persoane. În cazul municipiului Chișinău – 600-650 respondenți. 12 mii este un eșantion exagerat pentru un sondaj național, este și foarte scump (nu mai puțin 150 mii EUR – sumă exorbitantă în condițiile Republicii Moldova). Singura motivație ar fi necesitatea de a avea eșantioane reprezentative la nivelul fiecărui raion și municipiu (ar fi cam 11 mii în total) sau chiar pe localități aparte.

După realizarea acelui sondaj, merit să asigure în mod evident procedeele de "gerrymandering" în baza cărora s-au trasat limitele circumscripțiilor uninominale³², compania IMAS a lucrat și continuă să lucreze în regim non-stop pentru a studia preferințele electorale ale alegătorilor la nivel micro (sate și orașe). Cu astfel de date în mână (de exemplu: cunoașterea localităților cu cel mai mare număr de indeciși sau cu un număr mare

³⁰ <http://www.lakeresearch.com/>

³¹

[http://imas.md/pic/archives/3/Perceptia%20publica%20despre%20Guvernare Partide%20Politice Sistem%20Electoral Mai%202017 Romana.pdf](http://imas.md/pic/archives/3/Perceptia%20publica%20despre%20Guvernare%20Partide%20Politice%20Sistem%20Electoral%20Mai%202017%20Romana.pdf)

³² <https://watchdog.md/2018/02/02/gerrymandering-2-0-cum-au-fost-trasate-circumscripțiile-uninominale-in-republica-moldova/>

de aleaători pentru care contează să fie realizat „ceva concret în sat”) se pot face strategii electorale de maximă eficiență în noul sistem electoral.

Conform noilor reglementări, 51 din 101 deputați sunt aleși pe circumscripții uninominale în un singur tur (First Past the Post). Adică este suficient ca un candidat să se plaseze pe primul loc pentru a deveni deputat, chiar dacă aceasta înseamnă doar 15-20% din voturi, iar toți restul alegătorilor nu ar vota niciodată un astfel de candidat. În condițiile unei segmentări politice puternice, tipice pentru un sistem politic pluripartidist, puțin candidați vor lua din primul tur peste 50%. Aplicarea unui sistem electoral asemănător în Ungaria a arătat la cele mai recente alegeri că majoritatea câștigătorilor nu au acumulat mai mult de 17%³³.

Spunând mai simplu, nu este nevoie să plăci la majoritatea alegătorilor, iar având datele sociologice în mână știi și cine sunt cei 10-15%, unde locuiesc și direcționezi resursele prioritar către ei. Pentru a vedea dacă o astfel de strategie ar putea fi cauza repartizării fondurilor din programul „Drumuri Bune”, vom analiza repartizarea banilor investiți pe interiorul unor circumscripții uninominale.

Repartizarea fondurilor în circumscripții: există sau nu fidelizarea anumitor localități?

Pentru analiza noastră am selectat 4 circumscripții electorale uninominale, care se suprapun în mare parte cu cele 3 raioane.

Circumscripția 22

Circumscripția 22 cuprinde localități din raioanele Ialoveni, Călărași, Strășeni. Este cunoscută și drept cea mai „stranie” circumscripție, datorită geografiei obscure.

Raion	CU	Comună	Alegători în 2016 turul II	Bani pe drumuri (lei)	Bani per alegător	
Calarasi	22	BUDA	412	MDL 1,967,247.00	MDL 4,774.87	200%+
Calarasi	22	PÎRJOLTENI	670	MDL 3,157,219.00	MDL 4,712.27	200%+
Calarasi	22	TUZARA	1125	MDL 3,013,761.00	MDL 2,678.90	200%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Sociteni	803	MDL 2,121,113.00	MDL 2,641.49	200%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Malcoci	1187	MDL 2,781,819.00	MDL 2,343.57	200%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Horodca	480	MDL 1,076,091.00	MDL 2,241.86	200%+

³³ Este firesc, deoarece sistemul cu alegeri într-un singur tur este creat pentru țările cu sistem bi-partid.

Clientelismul politic în Moldova

Straseni	22	BUCOVĂȚ	713	MDL 965,453.00	MDL 1,354.07	100%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Nimoreni	1024	MDL 1,018,063.00	MDL 994.20	50%+
Calarasi	22	HORODIȘTE	1031	MDL 1,001,231.00	MDL 971.13	50%+
Straseni	22	VORNICENI	2142	MDL 1,930,800.00	MDL 901.40	50%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Ulmu	1277	MDL 1,021,532.00	MDL 799.95	50%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Suruceni	1391	MDL 1,077,162.00	MDL 774.38	50%+
Ialoveni	22	Primaria Satului Vasieni	1413	MDL 1,007,458.00	MDL 712.99	50%+
Ialoveni	22	Primaria Comunei Rusestii Noi	2395	MDL 1,366,989.00	MDL 570.77	50%+
Ialoveni	22	Primaria Orasului Ialoveni	7957	MDL 3,023,324.00	MDL 379.96	50%-
Straseni	22	CĂPRIANA	947	MDL 263,714.00	MDL 278.47	50%-
Calarasi	22	SADOVA	1166	MDL 303,014.00	MDL 259.87	50%-
		TOTAL/MEDIA	26133	MDL 27,095,990.00	MDL 1,036.85	
			Alegători	Bani		
		200%+	17.9%	52.1%		
		100%+	2.7%	3.6%		
		50%+	40.8%	31.1%		
		50%-	38.5%	13.2%		

Tabelul 4. Alocări din programul "Drumuri Bune", în circumscripția 22.

În general, circumscripția 22 a primit investiții puțin sub media per alegător pe țară. În doar 6 localități, care înglobează 18% dintre alegători, au fost concentrate 52% din investiții; sunt acele sate care au alocări peste 200% față de media pe circumscripție. Împreună cu satul Bucovăț, avem puțin peste 20% din alegători cu 56% investiții. Orașul Ialoveni și satul Sadova sunt localități în care exponenții guvernării nu par să aibă șanse pentru prea multe voturi. Sadova este satul de baștină al președintelui Dodon, majoritatea însă votează constant partidele pro-europene (Igor Dodon a pierdut turul 2 al alegerilor prezidențiale în satul natal), dacă și sunt alegători care nu susțin opoziția pro-europeană, aceștia mai curând vor vota pentru consăteanul lor socialist.

Circumscripția 34

Este formată din localitățile raionului Anenii Noi, cu excepția câtorva.

Raion	CU	Comună	Alegători în 2016 turul II	Bani pe drumuri (lei)	Bani per alegător	

Clientelismul politic în Moldova

Anenii Noi	34	Primaria Comunei Zolotievca	389	MDL 2,201,314.00	MDL 5,658.90	200%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Calfa	609	MDL 3,240,035.00	MDL 5,320.25	200%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Telita	532	MDL 2,645,197.00	MDL 4,972.17	200%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Tintareni	1439	MDL 6,305,727.00	MDL 4,382.02	150%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Bulboaca	2175	MDL 9,341,428.00	MDL 4,294.91	150%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Maximovca	829	MDL 3,061,641.00	MDL 3,693.17	150%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Chirca	689	MDL 2,350,571.00	MDL 3,411.57	100%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Cobusca Veche	1017	MDL 3,319,485.00	MDL 3,264.00	100%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Cobusca Noua	685	MDL 2,176,532.00	MDL 3,177.42	100%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Botnaresti	430	MDL 1,307,707.00	MDL 3,041.18	100%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Delacau	935	MDL 2,516,524.00	MDL 2,691.47	100%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Chetrosu	1774	MDL 4,368,158.00	MDL 2,462.32	100%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Geamana	1353	MDL 3,199,815.00	MDL 2,364.98	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Speia	1125	MDL 2,635,128.00	MDL 2,342.34	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Merenii Noi	656	MDL 1,499,641.00	MDL 2,286.04	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Orasului Anenii Noi	5502	MDL 12,507,397.00	MDL 2,273.25	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Floreni	1660	MDL 3,300,476.00	MDL 1,988.24	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Roscani	1033	MDL 2,009,453.00	MDL 1,945.26	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Serpeni	1242	MDL 2,358,240.00	MDL 1,898.74	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Ciobanovca	810	MDL 1,268,846.00	MDL 1,566.48	50%+
Anenii Noi	34	Primaria Satului Mereni	2465	MDL 2,848,676.00	MDL 1,155.65	50%-
Anenii Noi	34	Primaria Satului Gura Bicului	1910	MDL 2,168,492.00	MDL 1,135.34	50%-
Anenii Noi	34	Primaria Satului Varnita	1646	MDL 1,543,619.00	MDL 937.80	50%-
Anenii Noi	34	Primaria Satului Puhaceni	1531	MDL 1,417,993.00	MDL 926.19	50%-
Anenii Noi	34	Primaria Comunei Ochiul Ros	217	MDL -	MDL -	50%-

Clientelismul politic în Moldova

		TOTAL/MEDIA	32653	MDL 79,592,095.00	MDL 2,437.51	
				Alegători	Bani	
			200%+	4.7%	10.2%	
			150%+	13.6%	23.5%	
			100%+	16.9%	20.2%	
			50%+	41.0%	36.2%	
			50%-	23.8%	10.0%	

Tabelul 5. Alocări din programul "Drumuri Bune,, în circumscripția 34.

Alegătorii din circumscripția cu centrul în orașul Anenii Noi a beneficiat de finanțare generoasă – cu peste două ori mai mult decât media pe țară. Observăm și aici o concentrație destul de puternică – 33,7% din finanțări la doar 18,3% alegători (localități care au peste media pe circumscripție). Printre localitățile cu finanțare mai mică sunt Mereni, Varnița, Puhăcenii – cunoscute pentru susținerea puternică acordată opoziției pro-europene. Un caz aparte este orașul Anenii Noi – deși a primit o finanțare generoasă, cea mai mare parte a banilor a mers către suburbiile acestuia, cu o populație foarte mică raportat la întreaga comunitate. Orașul, care votează tradițional partidele de stânga a primit finanțare mică, raportată la populație.

Circumscripția 35

În circumscripția uninominală 35 au intrat majoritatea localităților raionul Căușeni și un sat din raionul Anenii Noi.

Raion	CU	Comună	Alegători în 2016 turul II	Bani pe drumuri (lei)	Bani per alegător	
Căușeni	35	Primăria Comunei Tanatarii Noi	291	MDL 1,024,091.00	MDL 3,519.21	200%+
Căușeni	35	Primăria Satului Grigorievca	552	MDL 1,636,397.00	MDL 2,964.49	200%+
Căușeni	35	Primăria Satului Taraclia	1450	MDL 3,792,036.00	MDL 2,615.20	150%+
Căușeni	35	Primăria Satului Tocuz	1398	MDL 2,961,621.00	MDL 2,118.47	150%+
Căușeni	35	Primăria Comunei Ucrainca	643	MDL 1,361,408.00	MDL 2,117.28	150%+
Căușeni	35	Primăria Satului Salcuta	1790	MDL 3,675,478.00	MDL 2,053.34	150%+
Căușeni	35	Primăria Comunei Zaim	1622	MDL 3,113,055.00	MDL 1,919.27	100%+
Căușeni	35	Primăria Satului Plopi- Stiubei	640	MDL 1,190,773.00	MDL 1,860.58	100%+

Clientelismul politic în Moldova

Căușeni	35	Primaria Satului Saiti	812	MDL 1,498,202.00	MDL 1,845.08	100%+
Căușeni	35	Primaria Satului Hagimus	1061	MDL 1,695,645.00	MDL 1,598.16	100%+
Căușeni	35	Primaria Comunei Firladeni	1632	MDL 2,439,102.00	MDL 1,494.55	100%+
Căușeni	35	Primaria Satului Opaci	1185	MDL 1,715,249.00	MDL 1,447.47	100%+
Căușeni	35	Primaria Satului Tanatari	984	MDL 1,302,961.00	MDL 1,324.15	50%+
Căușeni	35	Primaria Comunei Coscalia	805	MDL 1,023,409.00	MDL 1,271.32	50%+
Căușeni	35	Primaria Satului Cirnateni	1116	MDL 1,385,957.00	MDL 1,241.90	50%+
Căușeni	35	Primaria Comunei Baccealia	938	MDL 1,032,799.00	MDL 1,101.07	50%+
Căușeni	35	Primaria Satului Ursoaia	990	MDL 931,077.00	MDL 940.48	50%+
Anenii Noi	35	Primaria Satului Hirbovat	2112	MDL 1,663,677.00	MDL 787.73	50%+
Căușeni	35	Primaria Orasului Causeni	7917	MDL 5,116,259.00	MDL 646.24	50%-
Căușeni	35	Primaria Satului Chircaiesti	1237	MDL 474,701.00	MDL 383.75	50%-
		TOTAL/MEDIA	29175	MDL 39,033,897.00	MDL 1,337.92	
			Alegători	Bani		
		200%+	2.9%	6.8%		
		150%+	18.1%	30.2%		
		100%+	23.8%	29.9%		
		50%+	23.8%	18.8%		
		50%-	31.4%	14.3%		

Tabelul 6. Alocări din programul "Drumuri Bune", în circumscripția 35.

În totalitate, alegătorii circumscripției date au beneficiat de investiții ceva mai mari decât media pe țară. Cele mai generos finanțate localități au înglobat 21% dintre alegători și 37% din investiții. Printre localitățile cu cel mai mic volum de investiții per alegător este centrul raional – or. Căușeni. Finanțare mult mai mică alocată orașelor centre raionale, în general este o tendință. Se datorează unui comportament electoral mult mai setat pe politic și mai puțin pe personalitatea candidatului.

Circumscripția 37

Circumscripția dată a înglobat localități rurale din raioanele Ialoveni, Căușeni și satul Buțeni din raionul Hâncești.

Clientelismul politic în Moldova

Raion	CU	Comună	Alegători în 2016 turul II	Bani pe drumuri (lei)		Bani per alegător	
Căușeni	37	Primaria Satului Ciuflești	383	MDL	1,976,380.00	MDL 5,160.26	200%+
Căușeni	37	Primaria Comunei Baimaclia	834	MDL	4,007,146.00	MDL 4,804.73	200%+
Ialoveni	37	Primaria Comunei Gangura	996	MDL	4,048,480.00	MDL 4,064.74	200%+
Căușeni	37	Primaria Comunei Cîrnăteni Noi	635	MDL	2,470,562.00	MDL 3,890.65	200%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Molești	1063	MDL	3,514,708.00	MDL 3,306.40	200%+
Căușeni	37	Primaria Comunei Pervomaisc	622	MDL	1,952,222.00	MDL 3,138.62	200%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Varatic	449	MDL	1,298,744.00	MDL 2,892.53	200%+
Căușeni	37	Primaria Comunei Chircaiești Noi	609	MDL	1,583,720.00	MDL 2,600.53	150%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Hansca	438	MDL	1,114,966.00	MDL 2,545.58	150%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Pojareni	462	MDL	1,069,238.00	MDL 2,314.37	150%+
Ialoveni	37	Primaria Comunei Zimbreni	1279	MDL	2,827,982.00	MDL 2,211.09	100%+
Ialoveni	37	Primaria Comunei Țipala	1754	MDL	2,803,324.00	MDL 1,598.25	100%+
Hîncești	37	Primaria Satului Buteni	1454	MDL	2,131,804.00	MDL 1,466.17	100%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Carbuna	660	MDL	955,484.00	MDL 1,447.70	50%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Danceni	1291	MDL	1,289,718.00	MDL 999.01	50%+
Ialoveni	37	Primaria Satului Cîgîrleni	1022	MDL	976,478.00	MDL 955.46	50%+
Ialoveni	37	Primaria Comunei Milești Mici	2257	MDL	2,040,785.00	MDL 904.20	50%+
Căușeni	37	Primaria Orasului Cainari	1426	MDL	1,268,259.00	MDL 889.38	50%-
Ialoveni	37	Primaria Comunei Razeni	3258	MDL	2,016,609.00	MDL 618.97	50%-
Ialoveni	37	Primaria Satului Horești	1759	MDL	1,079,120.00	MDL 613.48	50%-
Ialoveni	37	Primaria Satului Bardar	2503	MDL	1,327,032.00	MDL 530.18	50%-
Ialoveni	37	Primaria Satului Puhoi	2489	MDL	1,100,057.00	MDL 441.97	50%-
Ialoveni	37	Primaria Satului Costești	5112	MDL	1,004,239.00	MDL 196.45	50%-
		TOTAL/MEDIA	32755	MDL	43,857,057.00	MDL 1,338.94	

Clientelismul politic în Moldova

			Alegători	Bani		
		200%+	15.2%	43.9%		
		150%+	8.5%	15.0%		
		100%+	11.8%	13.4%		
		50%+	18.3%	12.7%		
		50%-	46.2%	14.9%		

Tabelul 7. Alocări din programul "Drumuri Bune,, în circumscripția 37.

Media alocărilor financiare pentru drumuri în circumscripția dată este ceva mai mare decât media pe țară. Observăm aceeași concentrare – la numai 23,5% dintre alegători au revenit 59% din finanțări pentru drumuri. În josul listei au ajuns localitățile Costești, Răzeni, Puhoi, Horești, Bardar din Ialoveni, cunoscute ca fiind dintre cele mai "de dreapta din țară".

***

Din analiza celor 4 circumscripții vecine, deducem o tendință evidentă – concentrarea unei părți importante de finanțare în anumite localități. La circa 20% dintre alegători revine de fiecare dată 35-50% din finanțare. O altă tendință depistată este subfinanțarea vădită (față de medie) a localităților cu votanți tradițional favorabili opoziției.

Drumuri bune pentru Moldova – pomană electorală pentru victorie

Programul "Drumuri Bune pentru Moldova" are un vădit caracter de "pomană electorală", dar depășește cu mult simpla pulverizare de fonduri publice către electori în ajun de alegeri. Nu este ceea cu ce ne-am obișnuit în Republica Moldova până acum, când guvernarea direcționa banii publici către primăriile afiliate în speranța că primarii vor aduce voturi pentru alegerile parlamentare. De data aceasta putem presupune că avem de afacere cu o strategie bine pusă la punct, bazată pe cercetări sociologice complexe.

Primăriile cu primari PD nu doar că nu au beneficiat de finanțare prioritar, sunt cazuri când localitățile cu primari din opoziție au luat mai mulți bani decât multe din cel cu primari oficial membri ai partidului de la putere. Analiza comparativă între raioane și municipii, bazată pe investiții per alegător, denotă o concentrare puternică a resurselor financiare – 92% din bani în 52% din circumscripții. Concentrarea a fost posibilă din contul neglijării, în principal al municipiilor Chișinău și Bălți. În general, finanțare nu au primit sau au primit foarte puțin regiunile (circumscripțiile) și localitățile care sunt în mod clar adepte a opoziției (fie de dreapta fie de stânga).

Pe interiorul fiecărei dintre circumscripțiile analizate se observă o tendință similară, dar și mai puternic exprimată. Pe interiorul fiecărei circumscripții, volumul de investiții per capita poate varia și de 20 ori. De fiecare dată există circa 20% dintre alegători către care se îndreaptă 35-50% din investiții. În contextul sistemul electoral mixt, poate fi vorba de o fidelizare (în rusă există termenul consacrat "прикормка") a alegătorilor unor anumite localități. Or, în acest sistem electoral 20% sunt, practic, garanția victoriei.

Expert Forum

www.expertforum.ro

Semilunei 7, apt 1, Bucuresti

**Detalii despre Harta Clientelismului
din România –**

www.expertforum.ro/harta-clientelism

Watchdog

www.watchdog.md

str. Sciusev 68, Chisinau